

Η επικουρική ασφάλιση , μια ιστορική αναδρομή με προσανατολισμό στο μέλλον. Ζητήματα συνταγματικότητας και σχετικές πρωτοβουλίες της ευρωπαϊκής ένωσης.

Πρεδάρης Αριστείδης, πτυχιούχος Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, υπάλληλος ΕΦΚΑ, Διπλωματούχος μεταπτυχιακού κύκλου σπουδών Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ και Νομικής Σχολής Μπορντώ στο Δημόσιο Δίκαιο

Α) Εισαγωγικά στοιχεία

Η επικουρική ασφάλιση αποτελεί κατά μία άποψη¹ το δεύτερο πυλώνα της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, όπως αυτή διαμορφώνεται σύμφωνα με το αρ 22 παρ 5 του Συντάγματος. Σύμφωνα με άλλη άποψη , η κύρια κι επικουρική ασφάλιση εντάσσονται στον πρώτο συνταξιοδοτικό πυλώνα.² Το ισχύον δίκαιο της επικουρικής κοινωνικής ασφάλισης ρυθμίζεται από το Ν 4387/2016 αρ. 51 Α(όπως προστέθηκε με το Ν 4670/2020 αρ. 1 παρ. 2) και το αρ.74 (ΕΤΕΑΕΠ) και το Ν 4052/2012 αρ 36 σε συνδυασμό με το Ν 3029/2002 αρ 7 και 8 (ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης). Πλέον από τη 01/03/2020 το ΕΤΕΑΕΠ αποτελεί τμήμα του e-ΕΦΚΑ και προοδευτικά κινούμαστε προς τη λειτουργική κι ουσιαστική ενοποίηση των δημοσίου χαρακτήρα παροχών κύριας κι επικουρικής κοινωνικής ασφάλισης. Επίσης χρήσιμη θα ήταν κι η αναφορά στο άρθρο 41 του νόμου 4670/2020 που επεκτείνει τη συνταξιοδοτική προστασία της επικουρικής ασφάλισης και στους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αυτοαπασχολούμενους.³

Σύμφωνα με την πρόσφατη νομολογία του ΣτΕ (1890/2019) η εγγυητική ευθύνη του κράτους ενεργοποιείται στην περίπτωση που οι φορείς επικουρικής ασφάλισης αδυνατούν μέσα από τη διαχείριση των αποθεματικών τους και την εισπραξιμότητα των εισφορών να εγγυηθούν την επάρκεια της καταβολής των παροχών τους. Επίσης το ανώτατο δικαστήριο με την ανωτέρω απόφαση του εμμένει στη θέση του αναφορικά με τον υποχρεωτικό και δημόσιο χαρακτήρα των φορέων επικουρικής

¹¹ Πατρίνα Παπαρηγοπούλου *Δίκαιο κοινωνικής ασφάλισης*, 2^η έκδοση σελ 212 επ

² Άγγελος Στεργίου *Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλισης*, 2017 σελ 79 επ.

³ Εγκύκλιος ΕΦΚΑ 37/2020

ασφάλισης.⁴ Συνεπώς το μοντέλο της επικουρικής ασφάλισης θα πρέπει να είναι κατεξοχήν δημόσιο , συμπληρωματικό του πρώτου συνταξιοδοτικού πυλώνα ή εντασσόμενο σε αυτόν και ν' αποσκοπεί στο σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του (αρ 2 παρ 1 του Συντάγματος) διαμέσου της παροχής επαρκούς κοινωνικής προστασίας .Δηλαδή μέσω της κρατικής κοινωνικής πολιτικής εξειδικεύεται η συνταγματική δέσμευση της πολιτείας να διαφυλάξει ένα θεμελιώδες ιδεώδες, την ανθρώπινη αξία, και παράλληλα να προάγει την εν γένει κοινωνική –πολιτική- οικονομική οντότητα των μελών μιας οργανωμένης κοινωνίας, στα πλαίσια της οργανωμένης κρατικής συμβίωσης, βάσει των αρχών της κοινωνικής αλληλεγγύης , της αναλογικότητας και της διαγενεακής αλληλεγγύης και της προάσπισης της κοινωνικής συνοχής .⁵ Βέβαια όπως θ' αναφέρουμε παρακάτω η εν λόγω υποχρέωση του κράτους δεν υφίσταται εφόσον μια δεδομένη ομάδα κοινωνικών εταιρών αποφασίσει κυριαρχικά την οργάνωση της επικουρικής της ασφάλισης στα πλαίσια ενός συστήματος που θα διέπεται κυρίως από το ιδιωτικό δίκαιο (σύμπραξη κοινωνικής ασφάλισης με τις αρχές του ασφαλιστικού δικαίου).

Πρώτο μέρος- ιστορικές αναφορές – εξέλιξη του θεσμού της επικουρικής ασφάλισης

Α) Η επικουρική ασφάλιση αναπτύχθηκε στη χώρα μας κατά κύριο λόγο μετά την ίδρυση του ΙΚΑ (Ν 6298/1934, θέση σε λειτουργία του ΙΚΑ το 1937, ΑΝ 694/1937).

Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια ιστορικά στοιχεία για την εξέλιξη του θεσμού.

1) Το τ. ΕΤΕΜ ιδρύθηκε με τις διατάξεις του ΝΔ. της 5/11-11-35 , το οποίο τροποποιήθηκε με το αρθρ. 10 του ΑΝ 694/37, με το Ν.Δ. 3866/58 και το ν. 1384/83. Από 1/10/83 κάλυψε όλη τη χώρα. Συγχωνεύθηκε με το ΤΕΑΜ το 1999.Το εν λόγω ταμείο αποτελούσε ΝΠΔΔ κι αποσκοπούσε αρχικά στην καταβολή συμπληρωματικών περιοδικών παροχών αρχικά στην περίπτωση γήρατος κι αναπηρίας σε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες (εργαζόμενους σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες μεταλλουργίας και συναφείς δραστηριότητες). Ενδιαφέρον στοιχείο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το ύψος της εργοδοτικής κι εργατικής εισφοράς που το 1935 ορίστηκε σε 3+3%(εργαζόμενος- εργοδότης) = 6% συνολικά. Δεν προβλεπόταν κρατική εγγύηση ή σχετική χρηματοδότηση. Αργότερα επεκτάθηκε και στη χορήγηση παροχών σε δικαιούχα μέλη των ανωτέρω επαγγελματικών κατηγοριών.

⁴ ΣτΕ 1890/2019 σκ. 8

⁵ Αριστόβουλος Μάνεσης Συνταγματικά δικαιώματα σελ 108-113

Β) Γενικότερα, χαρακτηριστική περίοδος επέκτασης του θεσμού της επικουρικής ασφάλισης είναι η περίοδος 1937-1944, κατά την οποία ιδρύθηκαν πολλά σημαντικά ταμεία επικουρικής ασφάλισης ή τροποποιήθηκαν τα καταστατικά τους (πχ επικουρικό χημικών, πετρελαιοειδών, οινοποιίας- ζυθοποιίας , εμπορικών καταστημάτων οικοδόμων- ξυλουργών ηλεκτρολόγων εργαζομένων στη βιομηχανία τσιμέντων φαρμακευτικών εταιρειών κλπ -πάλι συνήθως κανόνας ασφάλιστρου το 3+3=6%). Η νομοθεσία της περιόδου εκείνης δεν προσδιόριζε με σαφήνεια τη νομική προσωπικότητα των εν λόγω ταμείων, αλλά ρύθμιζε με καθοριστικό τρόπο τη διαχείριση των αποθεματικών τους (κατάθεση στην τράπεζα Ελλάδος, στην Εθνική τράπεζα ,σε χρυσό κλπ).⁶ Δεδομένου ότι η κοινωνική ασφάλιση τη συγκεκριμένη περίοδο δεν ήταν συνταγματικά κατοχυρωμένη κι ούτε καθολικά εφαρμόσιμη , σε συνδυασμό με τη μη ομαλή πολιτειακή περίοδο, η ανάπτυξη φορέων επικουρικής ασφάλισης, (λαμβάνοντας υπόψιν ότι συνέλεγαν εισφορές αλλά δεν είχαν ακόμη δημιουργηθεί υποχρεώσεις παροχών ή η καταβολή παροχών τελούσε σε νομοθετική αναστολή), θα μπορούσε να χαρακτηριστεί όχι ως έκφραση κοινωνικής πολιτικής αλλά ως καθιέρωση έμμεσης εισοδηματικής επιβάρυνσης σε δεδομένες επαγγελματικές ομάδες, μιας επιβάρυνσης που προσομοίαζε μ' έναν ευρύτατο κοινωνικό πόρο. Πάντως το θετικό συμπέρασμα ήταν πως τεθήκαν οι βάσεις για την επικουρική ασφάλιση, αλλά με κλαδικό κι άνισο τρόπο και μια μεθοδολογία διαχείρισης των αποθεματικών τους που εξέφραζε την αντίληψη της πλήρους κρατικής εποπτείας και του καθολικού τεκμηρίου αρμοδιότητας του δημοσίου αναφορικά με τη διατήρηση τους και την τυχόν επένδυση τους.

Γ) Εστιάζοντας στην περίοδο 1940-1944 παρατηρούμε την ίδρυση επικουρικών ταμείων που αφορούσαν κρίσιμους τομείς της παραγωγικής κι οικονομικής δραστηριότητας. Δηλαδή , θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε μία έμμεση προσπάθεια ελέγχου ή κατεύθυνσης των δράσεων των εν λόγω επαγγελματικών ομάδων διαμέσου του ανταλλάγματος μιας ευρύτερης ή πιο στοχευμένης κοινωνικής προστασίας, ανεξάρτητα από το βάσιμο ή ουσιαστικό χαρακτήρα της σχετικής προστασίας και των συναφών παροχών(ενδεχόμενη προτίμηση άσκησης κατ' επίφαση κοινωνικής πολιτικής σε κατηγορίες εργαζομένων που ανήκαν σε κρίσιμους κλάδους της οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας). Το λογικό συμπέρασμα από την προαναφερθείσα διαδικασία είναι πως η κοινωνική ασφάλιση μπορεί να αποτελέσει

⁶ Για παράδειγμα ΦΕΚ Β 6/1943, ΦΕΚ Α 84/1943, ΦΕΚ Α 394/1937, 12578/1-3-40 απόφαση Υφυπουργού Εργασίας.

μέσο εξυπηρέτησης και υλοποίησης πρακτικών και διαδικασιών που δεν τελούν σε αιτιώδη συνάφεια με την ασφαλιστική προστασία δεδομένων επαγγελματικών κατηγοριών ή κοινωνικών ομάδων.⁷

Δ) Σημαντικά παραδείγματα για την εξέλιξη της επικουρικής ασφάλισης αποτελούν ο Ν 1631/51 σε συνδυασμό με την Α 30877 ΥΑ του 1952 για το προσωπικό των συγκοινωνιών, των ΚΤΕΛ κλπ και τα ΝΔ 3866, 3867/1958 για το ΤΕΑΕΔΞΕ (συγχωνεύθηκε με το ΤΕΑΜ το 1996) και το ΕΤΕΜ. Τα εν λόγω νομοθετήματα προσδιόριζαν πως τα αναφερόμενα ταμεία θα λειτουργούσαν με τη μορφή των ΝΠΔΔ. Η εν λόγω υπόθεση εργασίας γίνεται πιο ξεκάθαρη με το παράδειγμα της ιστορικής εξέλιξης του ΤΕΑΠΟΕΑΣ-ΥΓΤΙΑ, που συγχωνεύθηκε με το ΤΕΑΜ το 1993. (Ν1631/1951,50606/53/1953 ΑΥΕ,40295/Σ371/1964 ΑΥΕ ,59649/0267/56 ΑΥΕ). Από τη συνδυαστική ερμηνεία των προαναφερθεισών ρυθμίσεων προκύπτει η άνιση και κατ' επιλογή υπαγωγή στην επικουρική ασφάλιση των διαφόρων κατηγοριών μισθωτών (υπάλληλων, οδηγών κλπ) στις αστικές κι υπεραστικές συγκοινωνίες. Επίσης χαρακτηριστικό στοιχείο ήταν πως όλα τα κλαδικά επικουρικά συγχωνεύονταν σταδιακά στο ΤΕΑΜ με καταβλητέο ποσό σύνταξης αυτό που όριζε το αρ 19 παρ 1 του ν 2434/1996(1,5 κατώτατο όριο σύνταξης ΤΕΑΜ + προσωρινό επίδομα)⁸

Ε) Ως λογική ακολουθία, μπορούμε να υποστηρίξουμε την άποψη πως η επικουρική ασφάλιση μέχρι τη θέση σε ισχύ του Ν 997/1979 για το ΤΕΑΜ, στο οποίο θ' αναφερθούμε παρακάτω, λειτούργησε κλαδικά, κατά συγκεκριμένη επαγγελματική κατηγορία. Και παράλληλα λειτούργησε με κλαδικό μεν τρόπο που προσομοίαζε στην επαγγελματική ασφάλιση, αλλά υπό την κρατική εποπτεία και τη νομική μορφή των ΝΠΔΔ. Δηλαδή η κρατική εποπτεία στην επικουρική ασφάλιση συνδυαζόταν με τη συλλογική αυτονομία και το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι στα πλαίσια δεδομένων επαγγελματικών ομάδων.

Μετά τη θέση σε ισχύ του ΑΝ 1846/1951 για το ΙΚΑ η επικουρική ασφάλιση, πάντα ως κλαδικό μοντέλο, επεκτάθηκε και σε άλλες επαγγελματικές κατηγορίες. Συνεπώς ενώ η αρχική σύλληψη της ιδέας για την επικουρική ασφάλιση οριοθετούνταν στη λογική των επαγγελματικών ταμείων και τη σύμπραξη εργοδοτών κι εργαζομένων (και τον καταμερισμό της σχετικής ευθύνης στους κοινωνικούς εταίρους), αυτά σταδιακά μετά την ουσιαστική εγκαθίδρυση του ΙΚΑ (1951) αναδείχθηκαν σε

⁷ Η κοινωνική πολιτική της εποχής σε συνδυασμό με τις επαγγελματικές-συνδικαλιστικές-ακαδημαϊκές δραστηριότητες των αρμοδίων υπουργών και των μελών των κυβερνήσεων των εν λόγω περιόδων.

⁸ Δηλαδή η μείωση των παροχών των επικουρικών συντάξεων δεν εμφανίστηκε για πρώτη φορά μετά το 2011, απλά μετά το 2011 εντάθηκε.

συμπληρωματικούς πυλώνες αυτού (του ΙΚΑ) με προορισμό να παρέχουν συμπληρωματικές παροχές συνταξιοδοτικού χαρακτήρα (σε συνδυασμό με την κύρια σύνταξη του ΙΚΑ) σε δεδομένες επαγγελματικές κατηγορίες, πάντα υπό τον κρατικό έλεγχο και τη σχετική εποπτεία (γι' αυτό άλλωστε σταδιακά σχεδόν όλα τα επικουρικά ταμεία οργανώθηκαν υπό την μορφή των ΝΠΔΔ). Επιπρόσθετα, η νομική προσωπικότητα των ΝΠΔΔ επέτρεπε στο δημόσιο την κατά την κρίση του διαχείριση των αποθεματικών των εν λόγω ταμείων. Και λαμβάνοντας υπόψιν, όπως προαναφέρθηκε, το γεγονός πως οι υποχρεώσεις για την καταβολή παροχών ήταν ελάχιστες, μπορούμε να συμπεράνουμε πως η χρήση των αποθεματικών των επικουρικών ταμείων εξυπηρετούσε ποικίλους σκοπούς την κρατικής λειτουργίας.

ΣΤ) Μετά τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος του 1975 και την κατοχύρωση της κρατικής εγγύησης και μέριμνας του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης με το αρ 22 παρ 4, που πλέον είναι 22 παρ 5, οι κρατικές επιλογές και πολιτικές για την εμπέδωση της επικουρικής ασφάλισης επεκτάθηκαν. Καταληκτικό σημείο ήταν ο Ν 997/1979 που καθιέρωσε τη δημόσια υποχρεωτική επικουρική ασφάλιση, η οποία εφαρμόστηκε πλήρως σε όλες τις κατηγορίες που δεν είχαν υπαχθεί στο εν λόγω καθεστώς(με τα κλαδικά επικουρικά που προαναφέραμε).Καταληκτική ημερομηνία της καθολικής εφαρμογής της επικουρικής ασφάλισης ήταν η 01/02/1983(ΠΔ 633/1982). Η εισφορά παρέμεινε ισομερής για τους ασφαλισμένους και τους εργοδότες (3+3= 6% συνολικά, μικτά TEAM). Με τις ρυθμίσεις του Ν 997/1979 το κράτος εμπέδωσε τη συνταγματική του υποχρέωση για την παροχή κοινωνικής ασφάλισης κι ειδικότερα συνταξιοδοτικής προστασίας. Όμως το σύστημα που δημιουργήθηκε αποτελούσε ουσιαστικά και πρακτικά ένα οργανωτικό μοντέλο δύο πυλώνων, ο ένας εκ των οποίων χορηγούσε κύριες συντάξεις που τελούσαν υπό την κρατική προστασία (συμπληρωματική κρατική χρηματοδότηση), ενώ το μοντέλο της επικουρικής ασφάλισης αφορούσε μόνο τους εργοδότες και τους εργαζόμενους και χρηματοδοτούνταν μόνο από αυτούς. Συνεπώς μέσω της πρόσθετης υποχρεωτικής επιβάρυνσης (με κανόνες δημοσίου δικαίου) των κοινωνικών εταίρων θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε μια ευρύτερη εμπέδωση του συνταξιοδοτικού συστήματος κοινωνικής προστασίας. Είναι σαφές πως η τάση αυτή βρισκόταν σε συνδυαστική κατεύθυνση με τις δεσμεύσεις της χώρας από τον ευρωπαϊκό κοινωνικό χάρτη και το διαμορφούμενο ευρωπαϊκό προσανατολισμό της (ευρωπαϊκή κοινότητα- ένωση και συναφείς συνθήκες πχ ευρωπαϊκός κοινωνικός χάρτης, παρεμφερή συστήματα άλλων κρατών πχ Γαλλία⁹).Αλλά δεν έγινε προς τη

⁹ Loi n° 72-1223/29/12/1972

σωστή κατεύθυνση, δεδομένου ότι η χρηματοδότηση του συστήματος δε βρισκόταν σε σαφή συσχέτιση με τις προοδευτικά διαμορφούμενες παροχές.

Z) Μια σημαντική παρατήρηση σε σχέση με την κατοχύρωση του θεσμού της επικουρικής ασφάλισης και τη μετέπειτα ανάπτυξη της αποτελούν τα ΠΔ 995/1980 (καταστατικό TEAM) και το ΠΔ 499/1984 που τροποποίησε τον τρόπο υπολογισμού των επικουρικών συντάξεων του TEAM . Από την ερμηνεία των εν λόγω διατάξεων διαπιστώνεται πως ο τρόπος υπολογισμού των επικουρικών συντάξεων δεν τελούσε σε λογική ακολουθία με τις αρχές της ισότητας, της ανταποδοτικότητας των καταβληθεισών εισφορών, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της αναλογικότητας και της ισότιμης εφαρμογής της συνταγματικής πρόβλεψης για την κοινωνική ασφάλιση (αρ 22 παρ 5 Συντάγματος) ιδίως αν συγκρίνουμε το διαμορφούμενο εύρος παροχών κύριας κι επικουρικής σύνταξης μισθωτών με μέσες ή ανώτερες αμοιβές και χρόνο ασφάλισης άνω των τριάντα ετών, με το αντίστοιχο εύρος παροχών αυτοαπασχολούμενων που δε δικαιούνταν επικουρική ασφάλιση. Επιπρόσθετα ο υπολογισμός των επικουρικών συντάξεων βάσει του 9% του ημερομίσθιου του ανειδίκευτου εργάτη συν το ποσοστά αναπλήρωσης για κάθε 300 ημέρες πέραν των 1500 ημερών ασφάλισης σε συνδυασμό με τις συντάξιμες αποδοχές της ασφαλιστικής κλάσης του ΙΚΑ είχε ως αποτέλεσμα τη χορήγηση επικουρικών συντάξεων με ιδιαίτερα υψηλά ποσά , τα οποία δεν τελούσαν σε συνάρτηση με τις εισφορές που είχαν καταβάλλει οι εργαζόμενοι κι εργοδότες. Το λογικό συμπέρασμα της προηγηθείσας ανάλυσης είναι πως στην τελική εφαρμογή του το επικουρικό ασφαλιστικό σύστημα του Ν 997/1979 ήταν ελλειμματικό¹⁰ και προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια κι επάρκεια των παροχών η κρατική χρηματοδότηση του συστήματος καθίστατο ολοένα και πιο επιτακτική.¹¹ Επίσης δεν υπήρχε εξ αρχής η πρόβλεψη επαρκών αναλογιστικών μελετών και δημιουργίας αποθεματικών, δεδομένου ότι το σύστημα ξεκινούσε από μηδενική βάση και χωρίς την άμεση ύπαρξη υποχρεώσεων για χορήγηση παροχών. Συνεπώς η συνταγματική υποχρέωση για την κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης όσον αφορά το TEAM που μετονομάστηκε σε ETEAM ,δομήθηκε πλημμελώς σε ανακολουθία θεμελιωδών συνταγματικών προβλέψεων αλλά και γενικών αρχών της οικονομικής επιστήμης.

¹⁰ Αλλά κανείς δε μίλησε για αναλογιστικές μελέτες, εφόσον οι παροχές καταβάλλονταν κι αυξάνονταν.

¹¹ Επίσης αναφορικά με τη βιωσιμότητα του TEAM θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν η συνεχής συγχώνευση από το 1983 και μέχρι το 2008 κλαδικών επικουρικών που αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους για καταβολή συντάξεων (λόγω χρηματοδότησης, ελλειμμάτων κλπ).

Δεύτερο μέρος- τι ισχύει για την επικουρική ασφάλιση και τι ακύρωσε το ΣτΕ.

Παρακάτω θα παρουσιάσουμε και θα σχολιάσουμε το νομικό πλαίσιο σχετικά με τη λειτουργία της επικουρικής ασφάλισης και τη χρηματοδότηση της και θα τη συγκρίνουμε με αυτή του ΙΚΑ. Στη συνέχεια θα εστιάσουμε στο σημερινό φορέα επικουρικής ασφάλισης, το ΕΤΕΑΕΠ, κάνοντας μια συγκριτική κι ερμηνευτική αναφορά στις πρόσφατες αποφάσεις του ΣτΕ.

Α) Αρχικά θ' αναφέρουμε το Ν 2084 /1992 αρ 4. "Φορείς κοινωνικής ασφάλισης: Όλα τα ασφαλιστικά Ταμεία και Οργανισμοί, που λειτουργούν με τη μορφή ν.π.δ.δ. και υπάγονται στην εποπτεία του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Επίσης φορείς ασφάλισης νοούνται τα Ταμεία ή Κλάδοι ή λογαριασμοί, που λειτουργούν με τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ., οι υπηρεσίες και κάθε άλλος φορέας ανεξαρτήτως ονομασίας και νομικής μορφής, που χορηγούν περιοδικές παροχές υπό τύπο συντάξεων (κύριες και επικουρικές), βοηθημάτων ή μερισμάτων ή παροχές ασθένειας ή εφάπαξ βοηθήματα εφόσον καταβάλλεται εργοδοτική εισφορά ή κοινωνικός πόρος " Συνεπώς σε αντίθεση με την πάγια νομολογία του ΣτΕ (5024/1987 και μεταγενέστερες , συμπεριλαμβανομένων και των προσφάτων για το 4387/2016) ο νομοθέτης ορίζει πως η κοινωνική ασφάλιση μπορεί να παρέχεται κι από ΝΠΙΔ. Η εν λόγω πρακτική επιβεβαιώθηκε από τα άρθρα 7 και 8 του Ν 3029/2002 σε συνδυασμό με το αρ 36 του Ν 4052/2012 που αναφέρει πως: 1. Στο ΕΤΕΑ εντάσσονται από την έναρξη λειτουργίας του: α) το Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (ΕΤΕΑΜ), β) οι τομείς του Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα (ΤΕΑΙΤ), γ) το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ) και οι τομείς αυτού «ΤΕΑΠΟΚΑ» και «ΤΑΔΚΥ», δ) το Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων (ΕΤΑΤ) ως προς την επικουρική ασφάλιση, ε) οι τομείς του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ταμείου Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (ΤΑΥΤΕΚΩ) και στ) ο Κλάδος Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ του ΤΑΥΤΕΚΩ ως προς τους κατ' επικουρική ασφάλιση ασφαλισμένους του. Το ΕΤΕΑ λειτουργεί με ενιαία διοικητική και οικονομική οργάνωση...3. Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης δύνανται να εντάσσονται στο ΕΤΕΑ μέχρι 31.12.2012, μετά από σύμφωνη γνώμη των αντιπροσωπευτικότερων οργανώσεων των κλάδων ασφαλισμένων και μετά από εκπόνηση αναλογιστικής μελέτης και άλλα επικουρικά ταμεία, καθώς και όσα από τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου εξαιρέθηκαν. 4. Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού ταμεία, τομείς ή κλάδοι επικουρικής ασφάλισης που

δεν εντάσσονται μέχρι τις 31.12.2012 στο ΕΤΕΑ μετατρέπονται αυτοδίκαια σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) υποχρεωτικής ασφάλισης κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 7 και 8 του ν. 3029/2002 "

Β) Σύμφωνα με την ανωτέρω ρύθμιση ως ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης λειτουργούν τα επικουρικά των εταιρειών τροφίμων, των φαρμακευτικών εταιρειών, των ασφαλιστικών εταιρειών και των εταιρειών πετρελαιοειδών. Το λογικό συμπέρασμα είναι πως αναλόγως του κλάδου της οικονομικής δραστηριότητας και της σχετικής βούλησης των εργαζομένων ένα επικουρικό ταμείο μπορεί να λειτουργήσει και πέραν ενός οργανωτικού μοντέλου που το διέπει ο καθολικός κρατικός έλεγχος. Σχετικά με τα ανωτέρω επικουρικά ταμεία θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε πως πρόκειται για διφυή νομικά πρόσωπα με μεγάλο εύρος ανεξαρτησίας όσον αφορά την είσπραξη και τη διαχείριση των αποθεματικών και το σχεδιασμό των παροχών. Όμως στα θέματα της εισφοροδιαφυγής ή της μη καταβολής εισφορών λειτουργούν με κανόνες αντίστοιχους ή ανάλογους με αυτούς του ΕΦΚΑ και του ΕΤΕΑΕΠ (έκδοση πράξεων επιβολής εισφορών, συνεργασία με το ΚΕΑΟ¹², αναγκαστική είσπραξη κλπ). Εν προκειμένου διαθέτουν την ευελιξία του ιδιωτικού τομέα (κεφαλαιοποιητικό σύστημα- ευχέρεια στην επιλογή επενδυτικών σχημάτων) σχετικά με τα αποθεματικά κι ένα εύρος εξουσιών δημοσίου χαρακτήρα, σχετικά με τη διαφύλαξη των οικονομικών τους συμφερόντων.

Γ) Ως δυο ενδεικτικά παραδείγματα ταμείων επαγγελματικής ασφάλισης επιλέξαμε το ΤΕΑΥΦΕ και το ΕΤΕΑΠΕΠ. Για το ΤΕΑΥΦΕ τα στοιχεία για την περίοδο 2017-2018 έχουν ως εξής: Σύνολο συνταξιούχων 7362 σύνολο εργαζομένων 22946, μέση σύνταξη 515,61 εκκρεμείς συντάξεις 1550 αποθεματικά 225.777.827,36, μέση απόδοση επενδύσεων 10,78%. Αν αθροίσουμε τους υποψηφίους συνταξιούχους με τους υφιστάμενους έχουμε 1550+7362=8912. Δηλαδή η αναλογία εργαζομένων προς συνταξιούχους είναι 22946/8912=2,6. Συνεπώς το ταμείο (επειδή ουσιαστικά λειτουργεί με σύστημα νοητής κεφαλαιοποίησης που πρακτικά σημαίνει έμμεσα αναδιανεμητικό) λειτουργεί σε οριακά πλεονασματικό πλαίσιο. Για το ΕΤΕΑΠΕΠ τα στοιχεία για την περίοδο 2017- 2018 έχουν ως εξής: Σύνολο συνταξιούχων 3480 σύνολο εργαζομένων 2786 εκκρεμείς συντάξεις 47, μέση σύνταξη 128,60, αποθεματικά 29.265.900,35 μέση απόδοση επενδύσεων 17,5%. Δηλαδή η αναλογία εργαζομένων προς συνταξιούχους είναι 2786/3480=0,80 και για το λόγο αυτό παρατηρείται προοδευτική μείωση των παροχών. Συνεπώς το ταμείο (επειδή

¹² Εγκύκλιος ΙΚΑ 55/2013

ουσιαστικά λειτουργεί με σύστημα νοητής κεφαλαιοποίησης που πρακτικά σημαίνει έμμεσα αναδιανεμητικό) λειτουργεί σε ελλειμματικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, η εργοδοτική εισφορά του 0,1% (κοινωνικός πόρος) αποτελούσε περίπου το 65%, των εισφορών που χρηματοδοτούσαν τις παροχές των ασφαλισμένων και το ταμείο εφόσον δεν αντισταθμίζει την απώλεια δια της αύξησης των εσόδων(ύψος μισθών- αύξηση εργαζομένων) υποχρεούται να προβεί σε σημαντικές μειώσεις των παροχών, αφού οι εισφορές εργοδότη και εργοδοτών υπολείπονται των υποχρεώσεων για την κάλυψη των τρεχουσών συντάξεων σε ετήσια βάση.¹³

Δ) Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στην απόφαση 1890/2019 του ΣτΕ που ακύρωσε την οικ.25909/470/7.6.2016 (ΦΕΚ Β' 1605/7.6.2016) απόφαση του υφυπουργού εργασίας (κανονιστική πράξη της διοίκησης κατ' εξουσιοδότηση του Ν 4387/2016 αρ 14,33,96). Η εν λόγω υπουργική απόφαση είχε δύο μέρη. Το πρώτο αφορούσε τον επανυπολογισμό των κύριων συντάξεων . Το δεύτερο τον επανυπολογισμό των επικουρικών συντάξεων. Στην παρούσα μελέτη θα επικεντρωθούμε στο δεύτερο μέρος, που ακυρώθηκε με την προαναφερθείσα απόφαση του ΣτΕ. Το δεύτερο μέρος είχε επίσης δύο μέρη. Το πρώτο αφορά τους μαθηματικούς υπολογισμούς με τους οποίους οι καταβαλλόμενες συντάξεις επανυπολογίζονται βάσει των κανόνων του καινούργιου ασφαλιστικού συστήματος (Ν 4387/2016). Με τον τρόπο αυτό αποτυπώνεται το ποσό που ο υφιστάμενος συνταξιούχος θα ελάμβανε υπό τους όρους υπολογισμού του νέου νόμου. Το δεύτερο μέρος αφορά τη νομική και πραγματική διαχείριση της διαφοράς (θετικής ή αρνητικής των δύο ποσών, του καταβαλλόμενου κι αυτού που προκύπτει από τον επανυπολογισμό) , αθροιστικά με το καταβλητέο ποσό της κύριας σύνταξης και το συνολικό ανώτατο όριο κύριας κι επικουρικής σύνταξης τα 1300 ευρώ. Τα νομικά ζητήματα που εντοπίζονται από την ανωτέρω διαδικασία είναι βασικά δύο. Το πρώτο αφορά τα κριτήρια επιλογής του καταβλητέου ποσού σύνταξης που θα επανυπολογιστεί. Είναι το απονεμηθέν με τις καταστατικές διατάξεις του φορέα ή αυτό που έχει απομείνει μετά τις περικοπές των νόμων 4093/2012,4051/2012,4024/11 την εισφορά αλληλεγγύης και την κράτηση ασθένειας 6%;¹⁴ Από την ερμηνευτική ανάλυση της εν λόγω υπουργικής απόφασης (συνεχής αναφορά στις καταβαλλόμενες συντάξεις) μπορούμε να καταλήξουμε πως σημείο αναφοράς είναι τα ποσά που έχουν περικοπεί. Δηλαδή οι επικουρικές συντάξεις επανυπολογίζονται στα πλαίσια του νέου

¹³ <https://eteapep.gr/oikonomika-stoixeia/>

<https://teayfe.gr/%ce%bf%ce%b9%ce%ba%ce%bf%ce%bd%ce%bf%ce%bc%ce%b9%ce%ba%ce%b5%cf%82-%ce%ba%ce%b1%cf%84%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b1%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82/>

¹⁴ Εγκύκλιοι ΙΚΑ 41/2012, 81/2012,85/2011 ΓΕ ΙΚΑ ΤΟΙ 652/22/2015,Ν 3986/2011 αρ 44 παρ 13^α,

ασφαλιστικού συστήματος στη βάση των ποσών που καταβάλλονταν μετά τις διάφορες περικοπές (που προαναφέραμε). Κι επιπρόσθετα σύμφωνα με το αρ 6 παρ 2 της εν λόγω υπουργικής απόφασης, αν από τον επανυπολογισμό της επικουρικής σύνταξης προκύπτει υπέρβαση των 1300 ευρώ από την άθροιση κύριας κι επικουρικής σύνταξης, η επικουρική μειώνεται αναλόγως , ώστε το καταβλητέο σύνολο να παραμένει στα 1300 ευρώ, με την επιφύλαξη της καταβολής του επιπλέον ποσού ως προσωπικής διαφοράς, που τελεί υπό την αίρεση της αναπροσαρμογής ή του συμψηφισμού με μελλοντικές αυξήσεις των συντάξεων. Δηλαδή, μπορεί εμμέσως να έχουμε και νέα μείωση της ήδη μειωμένης σύνταξης.¹⁵ Και το πρόβλημα καθίσταται πιο σύνθετο ενόψει της κριθείσας αντισυνταγματικότητας από το ΣτΕ των περικοπών των επικουρικών συντάξεων (N 4051/2012, 4093/2012) , σε συνδυασμό με το αρ 1 του 1^{ου} πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.¹⁶ Στο σημείο αυτό καθίσταται ενδιαφέρουσα η αναφορά στον όγκο των αγωγών που έχουν ασκηθεί κατά του ΙΚΑ ΕΤΑΜ και του ΕΦΚΑ ως καθολικού του διαδόχου του πρώτου και συνακόλουθα κατά του ΕΤΕΑΕΠ, ο οποίος είναι εξαιρετικά μεγάλος.¹⁷ Συνεπώς το πρώτο δεδομένο είναι η ευρύτατη δημοσιονομική υποχρέωση του ΕΤΕΑΕΠ (και των ΦΚΑ εν γένει) για την καταβολή αναδρομικών ποσών συντάξεων βάσει της απόφασης 2287/2015. Το δεύτερο στοιχείο είναι πως ο νομοθέτης με το Ν 4387/2016 θεσπίζει νέο ασφαλιστικό σύστημα. Το τρίτο

¹⁵ Ενδιαφέρουσα καθίσταται η διερεύνηση των λόγων θέσπισης του ορίου των 1300 ευρώ κύριας κι επικουρικής σύνταξης, που εισήχθη αρχικά με το νόμο 4052/2012. άρθρα 1 παρ. 1 και 6 παρ. 1.

¹⁶ ΣτΕ 2287/2015 σκ 25-26

¹⁷ Σε εβδομαδιαία βάση την πρόσφατη και τρέχουσα περίοδο οι υπηρεσίες πληρωμών συντάξεων όλων των υποκαταστημάτων του ΕΦΚΑ(δηλαδή του ενταχθέντος ΙΚΑ ΕΤΑΜ, που διεκπεραιώνουν και τις πληρωμές των επικουρικών συντάξεων του ΕΤΕΑΕΠ) αποστέλλουν απόψεις και φάκελους αγωγών στα διοικητικά πρωτοδικεία της χώρας των συνταξιούχων που επικαλούνται την αντισυνταγματικότητα των προαναφερθεισών διατάξεων και για το λόγο αυτό εκδόθηκε η 1439/2020 απόφαση του ΣτΕ βάσει του νόμου 3900/2010 αρ 1, για να επιλυθεί συνολικά το εν λόγω ζήτημα που αφορά την πλειονότητα των συνταξιούχων της χώρας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει επίσης να αναφέρουμε την 2288/2015 απόφαση του ΣτΕ που έκρινε αντισυνταγματική την κατάργηση των δώρων των συνταξιούχων (N 4093/2012 παρ ΙΑ υποπαράγραφος 6 εδάφιο 3), σε συνδυασμό με το νόμο 4717/2020 αρ 114 με τον οποίο ρυθμίζεται η αναδρομική καταβολή των ποσών συντάξεων που έχουν περικοπεί βάσει των διατάξεων των νόμων 4051/12 και 4093/12(που κρίθηκαν αντισυνταγματικές με την 2287/2015 απόφαση του ΣτΕ) για το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 και μέχρι τη δημοσίευση του ν. 4387/2016. Δηλαδή ο νομοθέτης αναλαμβάνει τη δέσμευση για τη μερική αναδρομική καταβολή των ποσών των συντάξεων που έχουν περικοπεί, εξαιρώντας από την εν λόγω καταβολή τα ποσά των δώρων.

στοιχείο είναι πως βάσει των δεσμεύσεων της χώρας στα πλαίσια του τρίτου μνημονίου(Ν4334/2015) ο νομοθέτης οφείλει ν' αντισταθμίσει το δημοσιονομικό κόστος της απόφασης 2287/2015. Το λογικό συμπέρασμα , ενόψει και της αναδρομικότητας των αιτημάτων των αγωγών, είναι πως βάσει της απόφασης του ΣτΕ (2287/2015) δημιουργείται μια πρωτοφανούς εύρους δημοσιονομική υποχρέωση που θέτει εν αμφιβόλω τη βιωσιμότητα του συστήματος των επικουρικών συντάξεων. Δηλαδή ανακύπτει ένα σύνθετο νομικό ζήτημα με αναφορά το αρ 22 παρ 5, το 4 παρ 1 και 5, το 25 παρ 1 και 4 και 1 παρ 2 και 106 παρ 1 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το αρ 1 του 1^{ου} πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Βάσει των ανωτέρω τριών δεδομένων γίνεται δεκτό από το ΣτΕ πως ο νομοθέτης μπορεί να θεσπίσει νέο ασφαλιστικό σύστημα και να νομοθετήσει εκ νέου τις κριθείσες ως αντισυνταγματικές περικοπές. Συνεπώς τα τυχόν αναδρομικά με την απόφαση 2287/2015 ισχύουν από τη δημοσίευση της. Βάσει αυτού του σκεπτικού, θα μπορούσαν να διεκδικηθούν κι αναδρομικά λόγω του υπολογισμού με τους Ν 4436/2015, 4387/2016, εφόσον οι συντάξεις υπολείπονται των ποσών που καταβάλλονταν το 2012. Αλλά το ΣτΕ με τις καινούργιες αποφάσεις λέει ότι εφόσον ο νομοθέτης διαθέτει το τεκμήριο της αρμοδιότητας να θεσπίσει νέο ασφαλιστικό σύστημα, το θεσπίζει κατά την κρίση του (που βέβαια ελέγχεται δικαστικά). Κι ο δικαστικός έλεγχος του προηγούμενου συστήματος παραμένει ενεργός μέχρι τη θέση σε ισχύ του νέου συστήματος. Συνεπώς δια της τεχνικής αυτής το ΣτΕ εξαφανίζει σημαντικό μέρος του δημοσιονομικού κόστους που προκάλεσε με την απόφαση 2287/2015. Και ορίζει τη μη αναδρομικότητα των νέων αποφάσεων για να περιορίσει αντίστοιχα το δημοσιονομικό τους αποτέλεσμα για το Ν 4387/2016. Επίσης αναφορικά με το κατάλληλο προς επανυπολογισμό ποσό (αυτό που καταβάλλεται πριν ή μετά το 2015) και τη σχετική διαχείριση της προσωπικής διαφοράς , Ν 4387/16 αρ 96 παρ 4, μπορούμε να συμπεράνουμε πως το νέο ασφαλιστικό σύστημα μπορεί να κινηθεί σε πλαίσια περαιτέρω μειούμενων παροχών.¹⁸

Το δεύτερο ζήτημα που ανακύπτει είναι η λογική ή τεχνική με την οποία ορίστηκε η μέθοδος του επανυπολογισμού.¹⁹ Δηλαδή αποτελεί μια μαθηματική διαδικασία που

¹⁸ Βέβαια εκκρεμούσε το ερμηνευτικό ζήτημα του χρονικού ορίου διεκδίκησης των αναδρομικών(μέχρι την ψήφιση του νόμου 4387/2016, ή μέχρι τη λειτουργία του ΕΦΚΑ-01/01/2017 ή μέχρι την έναρξη καταβολής των συντάξεων βάσει του επανυπολογισμού-01/01/2019, το οποίο επιλύθηκε με την προσφερθείσα απόφαση του ΣτΕ (1439/2020)και το ν 4717/2020 αρ 114.

¹⁹ Σχετικά: ΦΕΚ Β'1604/2016, εγκύκλιοι με ΑΔΑ : ΩΓΣ7465Θ1Ω-2Ι6, ΨΓΟΓ465ΘΙΩ-ΕΩΤ, Ω9Ξ5465Θ1Ω-8ΣΖ, Γενικό Έγγραφο ΕΦΚΑ: Τ01/652/9/24.1.2018

ελέγχεται κι αν αυτό ισχύει, ποιοι είναι οι κανόνες ελέγχου και ποιο εύρος διακριτικής ευχέρειας διαθέτει η διοίκηση προκειμένου να εξειδικεύσει τη νομοθετική εξουσιοδότηση των άρθρων 14 και 33 του Ν 4387/2016; Και το ερώτημα αυτό βρίσκεται σε σαφώς αιτιώδη κι ιδιαιτέρως κρίσιμη συνάφεια με το εύρος της αρμοδιότητας που διαθέτει ο εκάστοτε νομοθέτης προκειμένου να αναδιαρθρώσει καθολικά το ασφαλιστικό σύστημα ή να ορίσει νέο (πάντα σε συσχέτιση με την εγγυητική ευθύνη του κράτους για την κοινωνική ασφάλιση).Εν προκειμένω το κρίσιμο ζήτημα όπως κρίθηκε από το ΣτΕ δεν είναι το εύρος της ευχέρειας του νομοθέτη να θεσπίζει νέο ασφαλιστικό σύστημα αλλά η αντιστροφή του βάρους της απόδειξης στην περίπτωση που παραλείπει να τεκμηριώσει επαρκώς τις επιλογές του αναφορικά με τη βιωσιμότητα του συστήματος, διαμέσου της εκπόνησης αναλογιστικών μελετών. Δηλαδή στην περίπτωση που η εκπόνηση αναλογιστικών μελετών παραλείπεται, δημιουργείται κρατική ευθύνη (παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας) και το κράτος καλείται να αιτιολογήσει τις επιλογές του ή να τροποποιήσει αναλόγως τις σχετικές νομοθετικές πράξεις του. Επί του πρακτέου θα πρέπει να παρατηρήσουμε πως ο επανυπολογισμός των επικουρικών συντάξεων πραγματοποιήθηκε βάσει του μειωμένου(μετά το 2012) ποσού και σε συνάρτηση με το καταβλητέο ποσό της κύριας σύνταξης. Δηλαδή το ύψος της παροχής της επικουρικής σύνταξης κρίθηκε πως τελεί σ' αιτιώδη συνάφεια με το ποσό της κύριας σύνταξης και μειώνεται αναλόγως (σχετικό και το πλαφόν των 1300 ευρώ του αρ 6 παρ 1 της 25909/470/7.6.16 ΥΑ).²⁰ Ουσιαστικά δηλαδή ο νομοθέτης δια της θέσπισης νέου ασφαλιστικού συστήματος νομοθέτησε εκ νέου τις κριθείσες ως αντισυνταγματικές περικοπές των συντάξεων.

Τρίτο μέρος – η πρόσφατη νομολογία του Στε και σχετικά σχόλια

Α) Στο σημείο αυτό θα παραθέσουμε δύο ενότητες από την απόφαση 1890/2019 του ΣτΕ. Η πρώτη αφορά το εύρος της εγγυητικής ευθύνης του κράτους: "Εφ' όσον επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, ο ασφαλισμένος παύει να καταβάλλει εισφορές, οι οποίες συνιστούν κεφάλαιο που είναι αποκλειστικά αφιερωμένο για την καταβολή των ασφαλιστικών παροχών, και αποκτά, κατ' αρχήν, αξίωση έναντι του ασφαλιστικού

²⁰ Το γεγονός πως ο επανυπολογισμός βασίστηκε στα μειωμένα ποσά αποτυπώνεται στα μηνιαία ενημερωτικά συντάξεων ΕΦΚΑ κι ΕΤΕΑΕΠ του 2019, όπου για το μέσο συνταξιούχο μπορεί να δημιουργηθεί σύγχυση μεταξύ αρχικού, καταβαλλομένου, και πληρωτέου ποσού και της προσωπικής διαφοράς κύριας κι επικουρικής σύνταξης.

φορέα να του χορηγήσει παροχή. Η παροχή αυτή πρέπει να είναι ικανή να του εξασφαλίσει ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης, όσο το δυνατόν εγγύτερο προς εκείνο που είχε κατακτήσει κατά τη διάρκεια του εργασιακού του βίου... Και τούτο διότι, εφ' όσον καθιερώνει υποχρέωση των εργαζομένων και των εργοδοτών τους να καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές, το κράτος, ως εγγυητής, ...ευθύνεται δε για την κάλυψη των ελλειμμάτων τους... Σε κάθε δε περίπτωση, ο νομοθέτης κατά τη θέσπιση του νέου αυτού συστήματος, το οποίο μπορεί, κατά τα προεκτεθέντα, να οδηγεί και σε περικοπή των ήδη απονεμόμενων συντάξεων αλλά και σε μείωση των μελλοντικών συντάξεων σε σχέση με το προϊσχύον καθεστώς, τελεί υπό τους περιορισμούς που απορρέουν από ειδικές συνταγματικές διατάξεις και τις εγγυήσεις που αυτές καθιερώνουν... και δεν μπορεί να παραβιάζει αυτό που αποτελεί, κατά τα ανωτέρω, τον συνταγματικό πυρήνα του κοινωνικοασφαλιστικού δικαιώματος.. τη χορήγηση, δηλαδή, στον συνταξιούχο παροχών αναλόγων προς τις καταβληθείσες από αυτόν εισφορές και το συνολικό χρόνο ασφαλίσεώς..." (σκ 8). Η δεύτερη αφορά την υποχρέωση του νομοθέτη να αιτιολογεί επαρκώς κι αναλυτικά τις επιλογές του: " Με το σύστημα ρυθμίσεων του νόμου αυτού επιχειρείται μείζων μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως στο πλαίσιο των δεσμεύσεων που ανέλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση με την υπογραφή της συμφωνίας χρηματοδοτήσεως του Ελληνικού Κράτους από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (άρθρο 3Γ του ν. 4336/2015)... " (σκ 19) αιτιολογείται κατ' αρχήν εν προκειμένω, τόσο, γενικώς, η ανάγκη μεταρρυθμίσεως του υφισταμένου ασφαλιστικού συστήματος, η οποία δεν κωλύεται από την υποχρέωση συμμορφώσεως στις προαναφερόμενες 2287 και 2288/2015 αποφάσεις της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, όσο και, ειδικώς, ο επανυπολογισμός των συντάξεων των ήδη συνταξιούχων, ώστε να επωμισθούν και αυτοί και όχι μόνον οι νέοι συνταξιούχοι και οι νυν ασφαλισμένοι (με την αύξηση των εισφορών και την μείωση των μελλοντικών συντάξεων.. " (σκ 20) "διατηρώντας τη σχετική προς τούτο ευχέρειά του, να προβεί στη θέσπιση νέου ασφαλιστικού συστήματος, στο πλαίσιο του οποίου, εφόσον επέλεγε να υιοθετήσει εκ νέου τις ανωτέρω κριθείσες ως αντισυνταγματικές περικοπές των συντάξεων κατά τον επανυπολογισμό των συντάξεων των παλαιών συνταξιούχων...υποχρεούτο να αιτιολογήσει ειδικώς τον λόγο για τον οποίο ήταν τούτο αναγκαίο ενόψει της επιχειρούμενης συνολικής μεταρρυθμίσεως του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως..." (σκ 20) "Είναι δε απολύτως αναγκαίο να προκύπτει η βιωσιμότητα των ασφαλιστικών φορέων οι οποίοι θα λειτουργούν στο νέο ασφαλιστικό σύστημα και θα χορηγούν τις ασφαλιστικές παροχές.. ώστε να προκύπτει ότι η επιχειρούμενη

ασφαλιστική μεταρρύθμιση που θα αντικαταστήσει το ισχύον σύστημα είναι πράγματι λυσιτελής, υπό την έννοια ότι είναι ικανή να εξασφαλίσει, πράγματι, την ασφαλιστική κάλυψη ολόκληρου του εργαζόμενου πληθυσμού της χώρας όχι μόνον βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα..." (σκ 24)... "Δεν προσκομίστηκε στο Δικαστήριο ως στοιχείο του φακέλου της υποθέσεως καμία αναλογιστική μελέτη, η οποία να προέρχεται από αρμόδια προς τούτο αρχή και να αφορά τη βιωσιμότητα του κλάδου επικουρικής ασφάλισης του ΕΤΕΑΕΠ ...ούτε, άλλωστε, προσκομίστηκε από τη Διοίκηση στο Δικαστήριο τέτοιο έγγραφο της εν λόγω Αρχής ύστερα από την ανωτέρω σχετική αλληλογραφία του Δικαστηρίου με τη Διοίκηση [το μνημονευόμενο υπ' αριθμ. 1 στην προηγούμενη σκέψη κείμενο της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής περιέχει, κατά τα προεκτεθέντα, αναλογιστικές προβολές που αφορούν μόνον τις κύριες συντάξεις]. " (σκ 27).

ΣΤ) Συνεπώς βάσει και των ανωτέρω σκέψεων του ακυρωτικού δικαστηρίου υφίσταται επιτακτική υποχρέωση του νομοθέτη σχετικά με την πλήρη αιτιολόγηση των επιλογών στην περίπτωση μιας ευρύτατης αναδιάρθρωσης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και συνακόλουθα δεσμεύεται ως προς το να χρησιμοποιεί τεκμηριωμένες αναλογιστικές μελέτες προκειμένου να επιβεβαιώσει τη βιωσιμότητα του νέου συστήματος. Με τον τρόπο αυτό ενδυναμώνεται η νομική και πραγματική θέση του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης κι εμπεδώνεται η έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης. Επίσης το ΣτΕ εμμένει στη σχετική προσέγγιση αναφορικά με το δημόσιο κι υποχρεωτικό χαρακτήρα τόσο της κύριας, όσο και της επικουρικής ασφάλισης. Το ζήτημα είναι ο προσδιορισμός ή επακριβής χαρακτηρισμός των ορίων της δημόσιας επικουρικής ασφάλισης, δεδομένου ότι όπως προαναφέραμε, ήδη λειτουργούν τέσσερα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης.

Β) Εν προκειμένω καθίσταται απαραίτητος ο προσδιορισμός της εγγυητικής ευθύνης του κράτους σύμφωνα με το αρ 22 παρ 5 του Συντάγματος. Δηλαδή το κράτος μεριμνά κι επιβλέπει την ανάπτυξη και τη λειτουργία της κοινωνικής ασφάλισης ή αποτελεί τον αποκλειστικό φορέα αυτής; Δηλαδή η ευθύνη του κράτους κινείται στενά στο οργανικό κριτήριο της οργάνωσης των δημοσίων υπηρεσιών ή και το λειτουργικό ήταν αποδεκτό; Δεδομένου ότι με το Ν 4052/2012 αρ 36 ιδρύθηκαν επαγγελματικά ταμεία που διαδέχθηκαν τα αντίστοιχα ΝΠΔΔ επικουρικής ασφάλισης και λαμβάνοντας υπόψιν πως το εν λόγω οργανωτικό μοντέλο δεν τροποποιήθηκε με το Ν 4387/2016, αλλά κι ούτε κρίθηκε αντίθετο με τις βασικές συνταγματικές προβλέψεις για την κοινωνική ασφάλιση, μπορούμε να συμπεράνουμε πως (εφόσον ο πυρήνας του δικαιώματος για την κοινωνική ασφάλιση δε τίγεται κι εφόσον η συλλογική αυτονομία

προστατεύεται από το Σύνταγμα και το ευρωπαϊκό δίκαιο) η επικουρική ασφάλιση μπορεί να λειτουργήσει και βάσει οργανωτικών προτύπων που θα προσεγγίζουν της αρχές της ιδιωτικής οικονομίας τόσο από την πλευρά της οργάνωσης των φορέων, όσο κι από την πλευρά της διαχείρισης των αποθεματικών τους. Αλλά το κομβικό σημείο είναι να παραμείνει ενεργή η συνταγματική υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση, δηλαδή να φροντίζει με τη λήψη των κατάλληλων νομοθετικών μέτρων την ομαλή λειτουργία τέτοιων φορέων(επαγγελματικής επικουρικής ασφάλισης) δεδομένου ότι οι εν λόγω φορείς θα μπορούν ν' αναλαμβάνουν μια αποστολή προβλεπόμενη από το Σύνταγμα. Το καίριο ζήτημα μιας τέτοιας προσέγγισης θα ήταν η πολυδιάσπαση του συστήματος με αποτέλεσμα την ανεπαρκή διαχείριση κι επένδυση των αποθεματικών. Ορθότερη θα ήταν είτε η κατά το δυνατό ομαδοποίηση των εν λόγω φορέων ή η μεταξύ τους σύμπραξη σε θέματα επενδύσεων.²¹

Γ) Βέβαια, το θέμα που ανακύπτει από την ανωτέρω ανάλυση είναι ο προσδιορισμός του πυρήνα των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων σε συνδυασμό με το πλέγμα άλλων ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.(22 παρ 5 25 παρ 1, 4 παρ 5, 5 παρ 1, 12 παρ 1, 17 παρ 1). Επιπρόσθετα υφίσταται το ζήτημα της διαχρονικής πρακτικής του κράτους στην κοινωνική ασφάλιση, που ξεκίνησε με το Ν 997/1979. Δηλαδή εφόσον το κράτος έχει αναλάβει μια δεδομένη δέσμευση που τηρείται επί σειρά ετών, υπό ποιους όρους μπορεί να υπαναχωρήσει από αυτή κι ενδεχόμενα να εισαγάγει νέο μοντέλο κοινωνικής ασφάλισης; Το θέμα τελικά του προσδιορισμού της εγγυητικής ευθύνης του κράτους και της ευχέρειας του να οριοθετήσει εκ νέου το θεσμό της κοινωνικής ασφάλισης βρίσκεται στα όρια της εξειδίκευσης των αρχών που ρυθμίζουν το θεσμό, τους σκοπούς, τη στοχοθεσία που απορρέει από τη λειτουργία του θεσμού και τα τελικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη-υλοποίηση των ανωτέρω στόχων (ελάχιστο περιεχόμενο παροχών σε συνδυασμό με την εμπέδωση της κοινωνικής αλληλεγγύης και τις διαμορφούμενες κοινωνικές και πολιτικές αντιλήψεις). Το επόμενο λογικό ζήτημα είναι το αν η απόσχιση της επικουρικής ασφάλισης ή μέρους αυτής από το δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης θίγει τον πυρήνα του θεσμού, όπως οριοθετείται από το αρ 22 παρ 5. Δηλαδή το ζήτημα εντοπίζεται στο εύρος της συνταγματικότητας μιας υποτιθέμενης διαίρεσης του εν λόγω πυλώνα συνταξιοδοτικών παροχών σε δυο μέρη, το δημόσιο και αυτό που

²¹ Πατρίνα Παπαρηγοπούλου *Δίκαιο κοινωνικής ασφάλισης*, 2^η έκδοση σελ 506-509 .

κινείται στο πεδίο της επαγγελματικής ασφάλισης. Παράλληλα το θέμα είναι πως θα μπορούσε να επιτευχθεί η εισαγωγή μηχανισμών της αγοράς.²²

Δ) Στη συνέχεια θα κάνουμε μια επιλεκτική αναφορά στον προϋπολογισμό του ΕΤΕΑΕΠ για το 2019: Σύνολο εισφορών παντός είδους για το 2019 2.620.000.000,00 + απόδοση επενδύσεων και λοιπών αποδόσεων 161.950.000,00 = 2.781.950.000, 00. Σύνολο παροχών συντάξεων παντός είδους για το 2019 3.758.000.000,00.²³ Συνεπώς το ταμείο εξακολουθεί να λειτουργεί και να καταβάλλει συντάξεις στηριζόμενο σε εναλλακτικές πηγές εσόδων (που αναφέρονται στον προϋπολογισμό του) και σε σημαντική κρατική χρηματοδότηση.²⁴

Τέταρτο μέρος- τρέγουσες εξελίξεις στο ευρωπαϊκό δίκαιο

²² Ο νόμος 4670/2020 συνοδεύτηκε από την αναλογιστική μελέτη που απαιτούνταν σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ και το διαχρονικό δίκαιο πχ το άρθρο 59 του α.ν. της 11 Νοεμβρίου 1935 «περί οργανισμού του υπουργείου Εργασίας» κι αντικατέστησε τα άρθρα του νόμου 4387/2016 που κρίθηκαν αντισυνταγματικά κι οι ρυθμίσεις του εκδόθηκαν σε συμμόρφωση με την εν λόγω νομολογία, σχετική κι υπ' αριθμό 17537/989/20 (ΦΕΚ 1887 Β/18-5-2020) απόφαση: Καθορισμός των τεχνικών παραμέτρων σχετικά με τις παροχές του κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του ε-Ε.Φ.ΚΑ η οποία όμως υπό την αιτιολόγηση της αναλογιστικής μελέτης , ακολουθεί ουσιαστικά την ίδια λογική υπολογισμού των επικουρικών συντάξεων με την απόφαση 23123/785/7.6.2016 (ΦΕΚ Β' 1604/7.6.2016), που ακυρώθηκε και λόγω αντισυνταγματικότητας των διατάξεων του εξουσιοδοτικού νόμου 4387/2016.

²³ ΑΔΑ: 7ΘΜΛ465Θ1Ω-8ΣΙ - «Έγκριση Προϋπολογισμού του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης & Επάπαξ Παροχών Οικονομικού Έτους 2019»

²⁴ Επίσης θα πρέπει να αναφέρουμε την απόφαση 1439/2020 το ΣτΕ ,σκ 14-15,17, κι ειδικότερα το σημείο που αναφέρει πως «Εξ άλλου, η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2α του ν. 4387/2016 δεν παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 1, 4, 7, 17, 20, 21, 22, 25, 34 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.»Αλλά θα μπορούσαμε εξ' αντιδιαστολής να υποστηρίξουμε πως η κοινωνική ασφάλιση τελεί σε αιτιώδη συνάφεια με το ευρωπαϊκό δίκαιο και τις συναφείς οικονομικές πολιτικές της ένωσης. Δηλαδή το κράτος είναι ελεύθερο να σχεδιάζει την κοινωνική πολιτική, αλλά εμμέσως δεσμεύεται από τις ευρωπαϊκές συνθήκες, το παράγωγο δίκαιο και τη νομολογία του ΔΕΕ όσον αφορά το εύρος της ευχέρειας που σχετίζεται με τον εν λόγω σχεδιασμό. Παράλληλα διαπιστώνουμε πως με την απόφαση 1439/2020 το ΣτΕ οριοθετεί την αναδρομικότητα και το εύρος ισχύος της απόφασης 2287/2015 ανάμεσα στο χρονικό διάστημα από τη δημοσίευση της και μέχρι τη θέση σε ισχύ του νόμου 4387/2016 και με τον τρόπο αυτό εμμέσως διευθετεί το ζήτημα της βιωσιμότητας και της ομαλής εκτέλεσης του προϋπολογισμού του ε- ΕΦΚΑ και του ΕΤΕΑΕΠ, ως οργανωτικού τμήματος του πρώτου.

A) Ολοκληρώνοντας την παρούσα ανάλυση μας θα κάνουμε μία σύντομη αναφορά στον κανονισμό 2019/1238 του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση πανευρωπαϊκού ατομικού συνταξιοδοτικού προϊόντος (PEPP). Στις εισαγωγικές σκέψεις 2 και 4 αναφέρεται πως « 2. Οι συντάξεις γήρατος συνιστούν ουσιώδες μέρος του εισοδήματος του συνταξιούχου, και για πολλούς ανθρώπους η παροχή κατάλληλης σύνταξης αποτελεί την ειδοποιό διαφορά ανάμεσα σε μια άνετη περίοδο γήρατος και τη φτώχεια. Αποτελούν βασική προϋπόθεση για την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 25 σχετικά με τα δικαιώματα των ηλικιωμένων, το οποίο ορίζει τα εξής: "Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ηλικιωμένων προσώπων να διάγουν αξιοπρεπή και ανεξάρτητη ζωή και να συμμετέχουν στον κοινωνικό και πολιτιστικό βίο". 4. Ένα σημαντικό μέρος των συντάξεων γήρατος παρέχεται στο πλαίσιο δημόσιων συστημάτων. Παρά την αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά την οργάνωση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, όπως ορίζεται στις Συνθήκες, η επάρκεια του εισοδήματος και η οικονομική βιωσιμότητα των εθνικών συνταξιοδοτικών συστημάτων είναι ζωτικής σημασίας για τη σταθερότητα της Ένωσης συνολικά. Η διοχέτευση μεγαλύτερου μέρους των αποταμιεύσεων των Ευρωπαίων από μετρητά και τραπεζικές καταθέσεις σε μακροπρόθεσμα επενδυτικά προϊόντα, όπως τα εθελοντικά συνταξιοδοτικά προϊόντα με μακροπρόθεσμο συνταξιοδοτικό χαρακτήρα, θα είχε επομένως ευεργετικό αντίκτυπο τόσο για τους ιδιώτες (οι οποίοι θα επωφεληθούν από τις υψηλότερες αποδόσεις και τη βελτίωση της επάρκειας των συντάξεων) όσο και για την οικονομία συνολικά.» Συνεπώς για πρώτη φορά στην ιστορία της ένωσης εισάγεται ένα κοινό συνταξιοδοτικό μοντέλο, έστω εθελοντικού χαρακτήρα. Συνεπώς η ένωση υπεισέρχεται σταδιακά στη ρύθμιση των συνταξιοδοτικών ζητημάτων κι όχι απλά στο συντονισμό τους ανάμεσα στα κράτη μέλη (κανονισμοί ΕΕ 1408/1971, 883/2004)²⁵ κι η εισαγωγή γενικότερων ρυθμίσεων πραγματοποιείται διαμέσου κανονισμού κι όχι οδηγίας. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη εφαρμογή του δικαίου της ένωσης στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, λαμβάνοντας υπόψιν και την υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου σε σχέση με τα εθνικά δίκαια και τις εκάστοτε εθνικές νομοθετικές επιλογές.²⁶

²⁵ Εγκύκλιος ΙΚΑ 28/2010

²⁶ πχ αποφάσεις της 09/03/ 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 22 08/09/2010, Winner Wetten, C-409/06, EU:C:2010:503, σκέψη 56, της 09/09/2003, CIF, C-198/01, EU:C:2003:430,

B) Το διακύβευμα από το εν λόγω εγχείρημα είναι διττό. Από τη μια πλευρά επιδιώκεται η συμπλήρωση του εισοδήματος των ηλικιωμένων, δεδομένου ότι στα κράτη μέλη της ένωσης η γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής δημιουργούν ένα συνδυασμό παραγόντων που θέτει σε διακινδύνευση τη βιωσιμότητα των δημοσίων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Η εν λόγω παραδοχή σε συνδυασμό με τις σχετικές προβλέψεις του χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της ένωσης (αρ 25, 34) του ευρωπαϊκού κοινωνικού χάρτη (αρ 12) και του ευρωπαϊκού κώδικα κοινωνικής ασφάλειας(αρ 25,26),καθιστά αναγκαία κι επιτακτική την εκ νέου οριοθέτηση μιας εφικτής στοχοθεσίας των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Δηλαδή εφόσον προσδιορίσουμε το εφικτό θα μπορούσαμε να αποφύγουμε απρόβλεπτες η αιφνίδιες μεταβολές του συστήματος και να προχωρήσουμε σ' έναν ομαλότερο μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Ο δεδομένος σχεδιασμός μπορεί να ενισχυθεί από τη συνύπαρξη του δημοσίου συνταξιοδοτικού συστήματος με ένα εθελοντικό συνταξιοδοτικό μοντέλο. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να εμπεδωθεί περισσότερο η προστασία των ηλικιωμένων, δια της επίτευξης μιας ευρύτερης κοινωνικής προστασίας και συνακόλουθα ευημερίας.²⁷ Η δεύτερη πλευρά του εγχειρήματος αφορά την οικονομική του λειτουργία. Δηλαδή διαμέσου της δημιουργίας επενδυτικών σχημάτων μακροπρόθεσμου (σε αντίθεση με τα μεσοπρόθεσμα αποταμιευτικά προϊόντα) χαρακτήρα δημιουργούνται διαθέσιμα κεφαλαία που θα μπορούσαν να επενδυθούν για την ανάπτυξη της οικονομίας της ευρωζώνης (εισαγωγικές σκέψεις του ανωτέρω κανονισμού 7,11,13). Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η οικονομία της ευρωζώνης και εξαλείφεται κατά ένα βαθμό η αμφίδρομη σχέση (που κατά κανόνα επιτείνεται λόγω δημογραφικών δεδομένων και λόγω της θέση της ευρωπαϊκής οικονομίας στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον) της χρηματοδότησης των δημοσίων συνταξιοδοτικών συστημάτων και της εύρυθμης ή σταθερής πορείας των δημοσιονομικών μεγεθών των κρατών μελών της ευρωζώνης. Βέβαια, το βασικό ζήτημα είναι η αποδοχή ή αφομοίωση του εν λόγω προϊόντος από τους πολίτες των κρατών μελών της ένωσης .

Γ)το σημείο αυτό ενδιαφέρον καθίσταται πως στο πλαίσιο παροχής του προϊόντος(αρ 6 παρ 1 γ) μπορούν να συμμετέχουν και ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών (ΙΕΣΠ), δηλαδή ιδρύματα που οποίο λειτουργούν , ανεξαρτήτως της νομικής

σκέψη 49, της 12/01/2010, Petersen, C-341/08, EU:C:2010:4, σκέψη 80_,17.12.1970, Υπόθεση 11/70, Internationale Handelsgesellschaft κλπ

²⁷ Δηλαδή κατοχυρώνεται η εγγυητική ευθύνη του κράτους και διευρύνεται το πεδίο της κοινωνικής προστασίας.

του μορφής, σε κεφαλαιοποιητική βάση και ιδρύονται, ξεχωριστά από οποιαδήποτε χρηματοδοτούσα επιχείρηση ή επαγγελματική ένωση, με στόχο να χορηγούν συνταξιοδοτικές παροχές στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής δραστηριότητας με βάση συμφωνία ή σύμβαση. Οι συνταξιοδοτικές παροχές καταβάλλονται με γνώμονα τη συνταξιοδότηση ή την αναμονή για τη συνταξιοδότηση ή, μπορούν να είναι συμπληρωματικές των κυρίων συνταξιοδοτικών παροχών και να παρέχονται επικουρικά, υπό μορφή πληρωμών σε περίπτωση θανάτου, αναπηρίας, ή παύσης της απασχόλησης.²⁸ Με την εν λόγω νομική οργάνωση και προσωπικότητα θα μπορούσαν να συσταθούν ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης σε συνδυασμό με το Ν 3029/2002 αρ 7 ή και μια πιο συστηματική νομοθετική ρύθμιση. Η επιχειρηματολογία υπέρ της οργάνωσης ενός μοντέλου (που περιγράφει η ανωτέρω οδηγία) στα πλαίσια της επαγγελματικής ασφάλισης είναι σαφής, λόγω του ότι με τον τρόπο αυτό θα λειτουργήσει υπό των πληρέστερο έλεγχο των εμπλεκόμενων μερών(εργοδότες, εργαζόμενοι) κι υπό τις εκάστοτε επενδυτικές τους επιλογές.²⁹

Δ) Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε κάποια ενδιαφέροντα σημεία του ανωτέρω κανονισμού. Ο κανονισμός αποβλέπει στην εισαγωγή ενός προϊόντος που θα συνδυάζει την επενδυτική αποταμίευση με τη συνταξιοδοτική αναπλήρωση, Δηλαδή πρόκειται για ένα καινοτόμο χρηματοοικονομικό προϊόν που, όπως προαναφέραμε, θα δημιουργήσει περισσότερη ποικιλομορφία κι ουσιαστικότερα οφέλη για την πραγματική οικονομία και θα παρέχει κίνητρα για επενδύσεις. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να εστιάσουμε στο γεγονός ότι το εν λόγω προϊόν αποτελεί συμπληρωματικό πυλώνα της δημοσίας κοινωνικής ασφάλισης κι όχι υποκατάστατο αυτής. Βέβαια, διαμέσου της διοχέτευσης επενδυτικών κεφαλαίων στην οικονομία της ευρωζώνης, μπορεί να τονωθεί η ανάπτυξη και το γεγονός αυτό να συμβάλει στη χρηματοδότηση της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης κι ενδεχόμενα στην εξασφάλιση επαρκών, ασφαλών και βιώσιμων συντάξεων (πολλαπλασιαστική επίδραση ενός επενδυτικού μοντέλου στη συνολική οικονομία). Για την επίτευξη του στόχου μιας αποτελεσματικής επένδυσης οι πάροχοι PEPP θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ολόκληρη την αγορά της Ένωσης με μία ενιαία καταχώριση προϊόντος χορηγούμενη

²⁸ Οδηγία 2016/2341 του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του συμβουλίου

²⁹ Με τον τρόπο αυτό κατά μια έννοια επιστρέφουμε στη λογική της προστασίας του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι και μέσω αυτής στην προάσπιση της συλλογικότητας διαμέσου της συνθετικής ανάπτυξης της έννοιας αλληλοβοήθειας και της ατομικής πρωτοβουλίας ,στα πλαίσια της συνδυαστικής εφαρμογής του δίκαιου της κοινωνικής ασφάλισης με το εργατικό δίκαιο (Αλέξανδρος Σβώλλος *Νομικαί Μελέται* τόμος 1 ,1957-1958 σελ 218 επ.).

βάσει ενιαίας δέσμης κανόνων. Επίσης θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν τα άρθρα 21 και 45 ΣΛΕΕ, έτσι ώστε ο αποταμιευτής PEPP να έχει στη διάθεση του τόσο τη δυνατότητα μεταφοράς του PEPP όσο και την υπηρεσία αλλαγής παρόχου (αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων και κεφαλαίων σε συνδυασμό με την αντίστοιχη μεταφορά ατομικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων). Παράλληλα μέσω της εφαρμογής του κανονισμού ενθαρρύνεται ο αναπροσανατολισμός της αποταμίευσης προς τον τομέα των ατομικών συνταξιοδοτικών παροχών, που μπορεί να υλοποιείται μέσα από ένα αυστηροποιημένο πλαίσιο και συγκεκριμένους παρόχους (πιστωτικά ιδρύματα που έχουν άδεια λειτουργίας σύμφωνα με την οδηγία 2013/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ασφαλιστικές επιχειρήσεις που έχουν άδεια λειτουργίας σύμφωνα με την οδηγία 2009/138/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου , οι οποίες ασκούν δραστηριότητες πρωτασφάλισης ζωής σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 3 της οδηγίας 2009/138/ΕΚ και με το παράρτημα ΙΙ της εν λόγω οδηγίας, γ) ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών (ΙΕΣΠ) που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας ή καταχωριστεί σύμφωνα με την οδηγία (ΕΕ) 2016/2341 και τα οποία, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, λαμβάνουν άδεια και εποπτεύονται ώστε να παρέχουν επίσης ατομικά συνταξιοδοτικά προϊόντα, εταιρείες κι επιχειρήσεις επενδύσεων). Επιπρόσθετα ο κανονισμός ορίζει το PEPP KID που συνιστά προσυμβατική ενημέρωση για το τελικό επενδυτικό προϊόν. Συμφωνά με τον κανονισμό το PEPP KID πρέπει να είναι ακριβές, δίκαιο, σαφές και μη παραπλανητικό και να παρέχει βασικές πληροφορίες σχετικές με τυχόν δεσμευτικά συμβατικά έγγραφα, με τα αντίστοιχα μέρη των εγγράφων προσφοράς και με τους όρους και τις προϋποθέσεις του PEPP. Επίσης ένα γενικό PEPP KID θα παρέχει τουλάχιστον μια γενική περιγραφή των εναλλακτικών επενδυτικών επιλογών και θ' αναφέρει πού και πώς μπορούν να βρεθούν πιο λεπτομερείς προσυμβατικές πληροφορίες σχετικά με τις επενδύσεις που στηρίζουν αυτές τις επενδυτικές επιλογές. Δηλαδή θεσπίζεται ένα συστηματικό προσυμβατικό πλαίσιο που αποσκοπεί αφενός στην ενημέρωση του υποψηφίου επενδύτη κι αφετέρου στην κατά το δυνατό προάσπιση των δικαιωμάτων του (όχι μόνο οικονομικής φύσης αλλά κι ευρύτερης νομικής φύσης, σχετιζόμενης με τη διαδικασία επένδυσης(βασικά στοιχεία της προσυμβατικής ενημέρωσης είναι τα εξής: ο συνοπτικός δείκτης κινδύνου, που συμπληρώνεται από αναλυτική επεξήγηση του εν λόγω δείκτη, τους βασικούς του περιορισμούς και μια αναλυτική επεξήγηση των κινδύνων που είναι ουσιωδώς συναφείς με το PEPP και δεν αντικατοπτρίζονται επαρκώς στον συνοπτικό δείκτη κινδύνου, τη μέγιστη δυνατή απώλεια επενδεδυμένου κεφαλαίου,

συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με τα εξής: αν είναι δυνατόν να χάσει ο αποταμιευτής ΡΕΡΡ το σύνολο του επενδεδυμένου κεφαλαίου ή εάν ο αποταμιευτής ΡΕΡΡ διατρέχει τον κίνδυνο να αναλάβει πρόσθετες οικονομικές δεσμεύσεις ή υποχρεώσεις, κατάλληλα σενάρια επιδόσεων και τις παραδοχές επί των οποίων βασίστηκαν, κατά περίπτωση, τους όρους της απόδοσης για τους αποταμιευτές ΡΕΡΡ ή τα ενσωματωμένα ανώτατα όρια απόδοσης, δήλωση ότι η φορολογική νομοθεσία του κράτους μέλους διαμονής του αποταμιευτή ΡΕΡΡ ενδέχεται να επηρεάσει το ύψος του ποσού που θα εισπραχθεί, και μια γενική επεξήγηση αναφορικά – ξεχωριστός τίτλος ως εξής: «Τι συμβαίνει αν [όνομα του παρόχου ΡΕΡΡ] δεν είναι σε θέση να πληρώσει;») Επίσης οι πάροχοι ΡΕΡΡ μπορούν να προσφέρουν έως έξι επενδυτικές επιλογές στους αποταμιευτές ΡΕΡΡ και το εύρος των επενδυτικών επιλογών διαβαθμίζεται ανάλογα με τον κίνδυνο ή το ρίσκο της επένδυσης. Τέλος στο άρθρο 40 του κανονισμού ορίζεται πως «Οι πάροχοι ΡΕΡΡ υποβάλλουν στις αρμόδιες αρχές τους τις πληροφορίες που απαιτούνται για τους σκοπούς της εποπτείας επιπροσθέτως των πληροφοριών που παρέχονται βάσει του σχετικού τομειακού δικαίου. Στις πρόσθετες αυτές πληροφορίες περιλαμβάνονται, κατά περίπτωση, οι πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την άσκηση των ακόλουθων καθηκόντων στο πλαίσιο της διαδικασίας εποπτικής εξέτασης: α) αξιολόγηση του συστήματος διακυβέρνησης που εφαρμόζουν οι πάροχοι ΡΕΡΡ, των δραστηριοτήτων που ασκούν, των αρχών αποτίμησης που εφαρμόζουν για σκοπούς φερεγγυότητας, των κινδύνων που αντιμετωπίζουν και των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, καθώς και της κεφαλαιακής τους δομής, των αναγκών τους σε κεφάλαια και της διαχείρισης του κεφαλαίου τους, β) λήψη των όποιων ενδεδειγμένων αποφάσεων επιβάλλονται από την άσκηση των εποπτικών δικαιωμάτων και καθηκόντων τους.» Δηλαδή διάμεσου της διαδικασίας αυτής επιχειρείται ο αποτελεσματικός προληπτικός και λειτουργικός έλεγχος των παρόχων ΡΕΡΡ, οι οποίοι θα πρέπει να κινούνται στα πλαίσια της συνετής διαχείρισης. Ως ένα σύντομο σχόλιο ή συμπέρασμα, μπορούμε να υποστηρίξουμε την άποψη πως το εν λόγω εγχείρημα κινείται στα όρια του θεσμικού πλαισίου για τις επενδύσεις κεφαλαίων και μιας ιδιότυπης ασφαλιστικής σύμβασης (εμπεριέχει στοιχεία από τις γενικές αρχές του ιδιωτικού ασφαλιστικού δικαίου) κι αποσκοπεί να υποκαταστήσει ή ν'αναπληρώσει το κενό που ανακύπτει από την αδυναμία των δημοσίων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης να παρέχουν ένα επαρκές επίπεδο παροχών (δεδομένων των υφισταμένων δημοσιονομικών και δημογραφικών παραγόντων). Το ζητούμενο δηλαδή είναι αυτό που προαναφέραμε : τα όρια της εγγυητικής ευθύνης του κράτους αναφορικά με την κάλυψη των κοινωνικών κινδύνων, στα πλαίσια της αρχής της

κοινωνικής δικαιοσύνης και σε συνδυασμό με την αναθεώρηση ή την αναπροσαρμογή της νοσηματοδότησης του κοινωνικού κράτους, μέσα από μια εφικτή ή υλοποιήσιμη στοχοθεσία.³⁰

Συμπεράσματα

Από τη συνδυαστική και λογική ερμηνεία όσων προαναφέρθηκαν μπορούμε να καταλήξουμε στη διατύπωση πως η κοινωνική ασφάλιση παρουσιάζει μια αμφίδρομη σχέση με τα κοινωνικά δικαιώματα. Δηλαδή το Σύνταγμα στο αρ 22 παρ 5 προσδιορίζει μια συγκεκριμένη θεσμική εγγύηση που βρίσκεται σε αλληλένδετη σχέση με την εγγύηση του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης. Δεδομένου ότι ο θεσμός αναπτύχθηκε σε ένα πλαίσιο κανόνων δικαίου που δεν πήγαζαν από κάποιες συνταγματικές διατάξεις (πχ ΑΝ 1846/1951), η ενσωμάτωση του θεσμού στο Σύνταγμα προϋποθέτει και την αναγνώριση των αντιστοίχων δικαιωμάτων για την παροχή κοινωνικής προστασίας. Με τον τρόπο αυτό η κοινωνική ασφάλιση δε λειτουργεί μονομερώς, αλλά, εφόσον έχει διαμορφωθεί κι εφόσον παρέχεται εντός ενός συγκεκριμένου πλαισίου, δημιουργεί τις αντίστοιχες αξιώσεις από την πλευρά των ασφαλισμένων της. Για το λόγο αυτό το ΣτΕ επαναλαμβάνει σταθερά πως «Το Σύνταγμα, με το άρθρο 22 παρ. 5, κατοχυρώνει το θεσμό της κοινωνικής ασφαλίσεως των εργαζομένων και ανάγει τη μέριμνα για την προαγωγή του σε σκοπό του Κράτους...Εφ' όσον επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, ο ασφαλισμένος αποκτά, κατ' αρχήν, αξίωση έναντι του ασφαλιστικού φορέα να του χορηγήσει παροχή»³¹ Επίσης στις απόψεις της μειοψηφίας αναφέρεται πως «η μέριμνα για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα ως θεσμική εγγύηση, στο πλαίσιο της οποίας ο κοινός νομοθέτης διαθέτοντας ευρεία προς τούτο εξουσία και λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε κρατούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, θέτει τους κανόνες για την ασφαλιστική κάλυψη και προστασία του πληθυσμού έναντι συγκεκριμένων κινδύνων»³². Συνεπώς θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη πως ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί το αντικειμενικό πεδίο υλοποίησης της

³⁰ Άγγελος Στεργίου Η συνταγματική κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης, σελ 159-166, Ιωάννης Ιγγλεζάκης, Κοινωνικό κράτος δικαίου σελ 79-86.

³¹ ΣτΕ 1890/2019 σκ 8, 2287/2015 σκ 7

³² ΣτΕ 1890/2019 σκ 25, 2287/2015 σκ 9

συνταγματικής μέριμνας του άρθρου 22 παρ 5 κι η θεσμική εγγύηση διαμορφώνεται ως το υποκειμενικό στοιχείο της εφαρμογής της κρατικής δέσμευσης, δηλαδή αποτελεί το χώρο πραγμάτωσης του κοινωνικού δικαιώματος, εν προκειμένω του δικαιώματος για κοινωνική ασφάλιση. Με το τρόπο αυτό μπορούν να χαραχθούν τα όρια άσκησης του δικαιώματος, αλλά και να οριοθετηθεί ο πυρήνας του. Το ζητούμενο είναι το ελάχιστο ή το πλήρες των παροχών σε συνδυασμό με το κοινωνικά (και οικονομικά) εφικτό.

Στο σημείο αυτό καθίσταται χρήσιμη μια γενική αναφορά στην έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης σε συνδυασμό με τη συνταγματική προσέγγιση της δημοκρατίας και την πραγμάτωση της δημοκρατικής αρχής. Η κοινωνική δικαιοσύνη αποσκοπεί στην αναδιανομή των διαθέσιμων πόρων και την εξισορρόπηση των κοινωνικών αναγκών και κινδύνων. Η δημοκρατική αρχή αφορά την υλοποίηση της συμμετοχής των πολιτών στον έλεγχο και τη λειτουργία των κρατικών δομών. Η εν λόγω αρχή ως έκφραση της έννοιας της δημοκρατίας (Σ αρ 1 παρ 1,2) απαιτεί τον προσδιορισμό ενός πλαισίου κανόνων δικαίου που θα αποβλέπει στο συγκερασμό των αντίθετων θέσεων και τάσεων μέσα στα πλαίσια μιας δεδομένης κοινωνίας. Δεδομένου ότι οι διαθέσιμοι πόροι δεν είναι απεριόριστοι και λαμβάνοντας υπόψιν πως η εξέλιξη των ιστορικών και κοινωνικοπολιτικών παραγόντων μπορεί να διαταράξει απρόβλεπτα τις (ως ένα χρονικό σημείο) δεδομένες κρατικές δομές ή λειτουργίες, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως η έννοια της δημοκρατικής αρχής καθίσταται αναθεωρήσιμη , αναλόγως των εκάστοτε συνθηκών ,του τρόπου υιοθέτησης των κανόνων της κρατικής πολιτικής και της ενδεχόμενης προάσπισης δεδομένων δικαιωμάτων. Συνεπώς ο ρόλος της διακυβέρνησης, της αρχής της αντιπροσώπευσης (κοινοβούλιο) και της πολιτικής συμμετοχής καθίσταται καθοριστικός, όσον αφορά τη δημοκρατική συμμετοχή και την εν γένει κατοχύρωση κοινωνικών δικαιωμάτων ή τον πιθανολογούμενο αναπροσανατολισμό τους. Εφόσον η έννοια της δημοκρατικής αρχής μπορεί να προσδιοριστεί εκ νέου, μπορούμε να καταλήξουμε πως κι η κοινωνική δικαιοσύνη, ως απόρροια της δημοκρατικής αρχής και συμμετοχής μπορεί κατά περίπτωση κι αναλόγως των περιστάσεων να οριοθετηθεί η να αναπροσαρμοστεί εκ νέου (και το κοινωνικό κεκτημένο, ως ευρισκόμενο σε συνάφεια με τις προαναφερθείσες έννοιες είναι δυνατό να υποστεί μια έμμεση αλλά ισοδύναμη αναμόρφωση, ή ένα σχετικό περιορισμό).³³ Κι η παραδοχή αυτή θα πρέπει να συνδυαστεί με τον παράγοντα της

³³ Jean-Jacques Dupeyroux, Michel Borgetto, Robert Lafore , *Droit de la sécurité sociale* (18e édition) σελ 164-170

ατομικής και συλλογικής (που αφορά δεδομένες κοινωνικές ομάδες) αυτονομίας και την επάλληλη σχέση και την αλληλεξάρτηση της οικονομικής λειτουργίας (σε εθνικό κι ευρωπαϊκό επίπεδο) με την υλοποιήσιμη κι εξελικτική πορεία των κοινωνικών δικαιωμάτων. Η ανωτέρω συλλογιστική προσέγγιση ή υπόθεση εργασίας μπορεί με τη σειρά της να προκαλέσει αντίστοιχες επιρροές ή συνακόλουθα αποτελέσματα στην οργάνωση ,τη λειτουργία και τον εν γένει προσανατολισμό της κοινωνικής ασφάλισης. Δεδομένου ότι κοινωνικό δικαίωμα δεν είναι μόνο το δικαίωμα στη σύνταξη, ευλόγως συνάγεται το συμπέρασμα για την εξ ορισμού αναγκαία στάθμιση των κρατικών δυνατοτήτων και προτεραιοτήτων.³⁴ Δηλαδή το ζητούμενο είναι η διαλεκτική σχέση των κοινωνικών δικαιωμάτων, των κρατικών επιλογών αλλά και των προτεραιοτήτων της ευρωπαϊκής ένωσης. Προσαρμόζοντας αυτή τη συλλογιστική στο καθεστώς των επικουρικών συντάξεων , μπορούμε να συμπεράνουμε πως αποτελούν μεν συστατικό τμήμα του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης και του συνταξιοδοτικού συστήματος, αλλά στα πλαίσια αιτιολογημένων παρεμβάσεων του νομοθέτη θα μπορούσε να διαμορφωθεί ένα νέο πλαίσιο ή μοντέλο λειτουργίας τους, εφόσον βέβαια ο πυρήνας του δημοσίου χαρακτήρα τους παραμένει απρόσβλητος. Άλλωστε κι η πρόσφατη νομολογία του ΣτΕ (1890/2019) έκρινε πως το δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα αποτελείται από τις κυρίες και τις επικουρικές συντάξεις, και πως υφίσταται υποχρέωση του κράτους για τη διατήρηση του συστήματος, την επάρκεια των παροχών, την προάσπιση της βιωσιμότητας του, καθώς και την κατά περίπτωση χρηματοδότηση του. Συνεπώς, εφόσον οι εν λόγω παραδοχές του ΣτΕ τηρηθούν κι εφόσον το ανώτατο δικαστήριο αποδέχεται την αιτιολογημένη ευχέρεια του νομοθέτη για την αναδιάρθρωση του ασφαλιστικού συστήματος, μια ενδεχόμενη αναμόρφωση του συστήματος επικουρικής ασφάλισης σε συνδυασμό με το μοντέλο της ευρωπαϊκής ένωσης που προαναφέρθηκε, θα ήταν δυνατή. Σε κάθε περίπτωση αυτό που παραμένει κρίσιμο είναι το τι περιλαμβάνεται στον πυρήνα του θεσμού της επικουρικής ασφάλισης(και της κοινωνικής ασφάλισης εν γένει).³⁵ Για τους λόγους αυτούς εξετάζεται στην παρούσα περίοδο ο τρόπος εισαγωγής του κεφαλαιοποιητικού συστήματος, ιδίως για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας. Λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός πως η κοινωνική συμβίωση δεν είναι μια στατική και προβλέψιμη διαδικασία, αλλά αποτελεί ένα πλέγμα επαλλήλων παραγόντων, που τελούν υπό την επίβλεψη της κρατικής ισχύος, αλλά και υπό τη συνταγματική προστασία, μπορούμε

³⁴ ΣτΕ 1439/2020 σκ.20.

³⁵ Πατρίνα Παπαρηγοπούλου *Δίκαιο κοινωνικής ασφάλισης*, 2^η έκδοση σελ 54-55,510 επ.

να συμπεράνουμε πως η κοινωνική ασφάλιση κι ειδικότερα η συνταξιοδοτική προστασία αποτελούν και το μέσο αλλά και το σκοπό για τη διαμόρφωση των όρων αλλά και των κανόνων που θα οδηγήσουν στην ουσιαστικότερη εμπέδωση της κοινωνικής αλληλεγγύης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και την ορθότερη οριοθέτηση των αρχών και των συνθηκών που διέπουν το κανονιστικό πλαίσιο των κοινωνικών δικαιωμάτων, διαμέσου της εξασφάλισης αξιοπρεπούς διαβίωσης στους συνταξιούχους (ικανοποιητικό, ανταποδοτικό και βιώσιμο επίπεδο των σχετικών παροχών) .³⁶

Πίνακας συντομογραφιών:

1. ΤΕΑΠΟΕΑΣ – ΥΓΚΤΙΑ Ταμείο επικουρικής ασφάλισης προσωπικού οργανισμού έλεγχου των δι’ αυτοκινήτων συγκοινωνιών και υπάλληλων γραφείων κοινών ταμείων ιδιωτικών λεωφορείων
2. ΕΤΕΜ Επικουρικό ταμείο εργατουπαλλήλων μετάλλου
3. ΤΕΑΕΔΞΕ Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εργατοτεχνιτών Δομικών και Ξυλουργικών Εργασιών
4. ΤΕΑΜ Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτων
5. ΕΤΕΑΜ Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών
6. ΕΤΕΑΕΠ Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης κι εφάπαξ παροχών
7. ΡΕΡΡ Pan european pension product
8. ΕΤΕΑ Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης
9. ΤΕΑΠΟΚΑ Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης προσωπικού οργανισμών κοινωνικής ασφαλισης
10. ΤΑΔΚΥ Ταμείο ασφάλισης δημοτικών και κοινοτικών υπάλληλων

³⁶ F.A. HAYEK, *Droit, législation et liberté*, volume 1 σελ. 2-3 ,41-45

Παράρτημα

Συγγωνευθέντα ενταχθέντα κι υπαχθέντα επικουρικά ταμεία στο TEAM, στο ETEAM και στο ETEA

TAMEIA	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΗΣ
1. Ταμείο Εξόδου & Επικουρικής Ασφ/σης Μισθωτών Βιομηχανιών Καπνού (TEEAMBK)	01/06/1983 Π.Δ. 151/83
2. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Υπαλλήλων Καπνεμπορικών Επιχειρήσεων Καβάλας (TEAYKE)	01/06/1983 Π.Δ. 151/83
3. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Μισθωτών Παραγωγής & Εμπορίας Οπωρολαχανικών (TEAMΠΕΟ)	01/06/1983 Π.Δ. 151/83
4. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Υπαλλήλων Κουρείων - Κομμωτηρίων (TEAYKK)	01/06/1984 Π.Δ. 166/84
5. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Εργατοτεχνιτών Υαλουργών (TEAEY)	01/04/1985 Π.Δ. 167/88
6. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Μισθωτών Κλωστοϋφαντουργίας (TEAMK)	01/01/1987 Π.Δ. 410/86
7. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Μισθωτών Εστιατορίων, Ζυθεστιατορίων κλπ (TEAMEZ)	01/01/1987 Π.Δ. 422/86
8. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Προσωπικού Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (TEAΠΕΕΣ)	01/09/1992 Π.Δ. 283/92
9. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Εργατοτεχνιτών και Υπαλλήλων Δέρματος Ελλάδος (TEAEYΔΕ)	01/09/1992 Π.Δ. 282/92
10. Επικουρικό ταμείο Ασφ/σης Κρεοπωλών & Εργατοϋπαλλήλων Κρέατος (ETAKEK)	01/09/1992 Π.Δ. 284/92
11. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Προσωπικού Οργανισμού Ελέγχου των δι' Αυτοκινήτων Συγκοινωνιών & Υπαλλήλων Γραφείων Κοινών Ταμείων Ιδιωτικών Λεοφορειών (TEAΠΟΕΑΣ-ΥΓΚΤΙΑ)	17/03/1993 Π.Δ. 73/93
12. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Προσωπικού Εταιρειών Λιπασμάτων (TEAΠΕΛ)	06/09/1995 Ν. 2335/95
13. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Εργατοτεχνιτών Δομικών & Ξυλουργικών Εργασιών (TEAEΔΞΕ)	12/07/1996 Π.Δ. 200/96

14. Επικουρικό Ταμείο Εργατοϋπαλλήλων Μετάλλου (ΕΤΕΜ)	01/03/1999 Ν. 2676/99
15. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Εκπροσώπων & Υπαλλήλων Εργατικών Επαγγελματικών Οργανώσεων (ΤΕΑΕΥΕΕΟ)	01/05/1999 Ν. 2676/99
16. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Πρόνοιας & Ασθένειας των Εργαζομένων στα Λιμάνια (ΤΕΑΠΑΕΛ)	01/05/2001 Π.Δ. 62/01
17. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Προσωπικού Αεροπορικών Επιχειρήσεων (ΤΕΑΠΑΕ)	01/04/2004 Π.Δ. 34/04
18. Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης του Ταμείου Σύνταξης & Επικουρικής Ασφάλισης Προσ/κού Γεωργικών Συν/κών Οργανώσεων (ΤΣΕΑΠΓΣΟ)	01/12/2007 Ν.3607/07
19. Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΥΔΑΠ (ΤΕΑΠ-ΕΥΔΑΠ)	01/10/2011 Ν.3996/11

ΥΠΑΧΘΕΝΤΑ ΣΤΟ ΕΤΕΑ (τ.ΕΤΕΑΜ) ΤΑΜΕΙΑ

ΤΑΜΕΙΟ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
	ΥΠΑΓΩΓΗΣ
1. Ταμείο Επικουρικής Ασφ/σης Προσωπικού Εμπορικής Τράπεζας Ελλάδας (Τ.Ε.Α.Π.Ε.Τ.Ε.)	18/04/2006 άρθ.26 Ν.3455/06
2. Ταμείο Επικουρικής Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Γενικής Τράπεζας της Ελλάδος (ΤΑΠΓΤΕ)	01/09/2010 άρθ.65 Ν.3863/10

ΕΝΤΑΧΘΕΝΤΑ ΣΤΟ ΕΤΕΑ (τ.ΕΤΕΑΜ) ΤΑΜΕΙΑ

ΤΑΜΕΙΟ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
	ΕΝΤΑΞΗΣ
1. Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ηλεκτροτεχνιτών Ελλάδος (ΤΕΑΗΕ)	01/06/2008 Ν.3655/08

2. Ταμείο Πρόνοιας και Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ιπποδρομιών (ΤΑΠΕΑΠΙ) – προς τους κατ’ επικουρική ασφάλιση ασφ/νους	01/06/2008 N.3655/08
3. Κλάδος Επικουρικής Σύνταξης του Ταμείου Επικουρικής Ασφ/σης Προσωπικού Εταιρειών Τσιμέντων (ΤΕΑΠΕΤ)	01/06/2008 N.3655/08
4. Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών – Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ) του ΤΕΑΔΥ [πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ-ΕΤΕΑΜ]	01/08/2010 άρθ.65 N.3863/10